

Macrofaunanieuwsmail 65, 30 juni 2006

Beste lezers,

Hier dan de zomer editie van de macrofaunanieuwsmail. Het koste even wat tijd om kopij te sprokkelen. Hoop dat er voor elk wat bij is.

Zie je iets opmerkelijks, hoor je iets leuks, heb je ander nieuws laat het weten via

macrofauna@solcon.nl of www.macrofauna.web-log.nl

Veel leesplezier, Myra Swarte

In dit nummer:

Gevraagd om enquete in te vullen.....	1
Notulen 30 maart 2006 Voorjaarsoverleg PHM.....	1
Parachironomus mauricii	6
Biotaxonlijst Nederland: Hoe staat het met de macro-evertebraten:	6

Gevraagd om enquete in te vullen

23 maart 2006 organiseerden WEW, STOWA, RIZA en NEN gezamenlijk een symposium over "Kwaliteitsborging in de Hydrobiologie".

Het verslag van het symposium en de 'hand-outs' van de morgensessies staan nu op de WEW website. http://www.wew.nu/sub_tap.php

Op datzelfde deel van de site staat ook een **enquête**. De organisatie stelt het bijzonder op prijs wanneer vele deelnemers, maar ook andere geïnteresseerden, deze enquête invullen. Het doet er daarvoor niet toe of je nu wèl of niet aanwezig was op het symposium van 23 maart.

Graag reageren **vóór 9 juli 2006** via <http://www.wew.nu/enquete/tap.php>

Een vervolg symposium hierop staat gepland voor **21 november** in het watermuseum te Arnhem.

Noteer deze datum vast in je agenda.

Met betrekking tot de inhoud van dat symposium heeft de organisatie al een aantal ideeën, maar de invulling van de enquête en het daardoor kenbaar maken van wensen kan sturend werken op de uiteindelijke invulling van het programma.

Bij voorbaat dank voor de medewerking.

Notulen 30 maart 2006 Voorjaarsoverleg PHM

Locatie Meppel Waterschap Reest en Wieden

Aanwezig: Jan Klein (VZ), Jasper Hennekens (not) Johan Mulder, Hans Hop, Marion Geerink, , Frits Ebbense, Bert Storm, Birgitta Brans, Minke de Vries, , Maria de Wilde-Sanabria, Mieke Moeleker en Monique Korsten, Barend van Maanen, Janneke Spin, Iwan de Vries en Francien Lambregts

Afgemeld: Miek Nooijen, Jeroen van Mil, Evelien Steegeman, Bert Knol, Bert Storms, Bert Klutman, Roel Boerma en Jeroen Meeuse

1. Opening

De voorzitter heet iedereen welkom en opent de vergadering.

2. Vast stellen agenda en volgend overleg

De agenda wordt vast gesteld met als verandering het naar voren halen van punt 5, de presentatie van Alexander Klink over gedigitaliseerde determinatie literatuur. Op voorstel van Mieke Moeleker wordt zal het volgende overleg tezamen met het NAP plaatsvinden. We zijn dat te gast bij het RIZA in Lelystad. De vergadering zal om 10 uur aanvangen. Ook hier het verzoek om de notulen weer naar de macrofauna hotmail door te sturen.

5. Presentatie Alexander Klink.

Alexander geeft een historisch overzicht van de ontwikkeling van zijn determinatiesoftware. In eerste instantie al ontwikkeld voor de onvolprezen Macintosh maar toentertijd misschien te vroeg. Ook wordt er ingegaan op de sleutels van de ETI deze worden nauwelijks gebruikt met als voornaamste argument dat het moeilijk "bladeren" is. De Dytiscidae 3^e stadium larven tabel die gepresenteerd wordt is gemaakt in Excel en dient vooral als voorbeeld over hoe het eruit zou kunnen zien. Als voornaamste literatuurbron is het Klausnitzer gebruikt. Na de presentatie volgt er een discussie over de voor en nadelen van software boven ouderwetse boeken. Alexander geeft aan dat de STOWA wil faciliteren bij de ontwikkeling van dergelijke software als er behoefte vanuit de waterschappen voor dergelijke software is. Uiteindelijk is er toch vrijwel unanieme overeenstemming om een pilotproject te starten voor een groep. Waarbij de volgende uitgangspunten gehanteerd zouden moeten worden:

De sleutel wordt opgesteld in samenspraak met specialisten

Bij de vertaling van analoog naar digitaal worden de sleutels eventueel aangepast om de meest praktische benadering te kunnen gebruiken.

De sleutel kan worden gezien als een groeidocument waardoor de basis gelegd wordt voor een kennissysteem

De mogelijkheid bestaat om via een nog nader te bepalen communicatie systeem aanbevelingen en opmerkingen te plaatsen. Dit kan zijn in document bij de gebruiker zelf (via hyperlinks). Beter nog is het om via het Internet een mogelijkheid te creëren waarop gebruikers naast het betreffende deel van de tabel opmerkingen kunnen plaatsen. Tevens is dan inzichtelijk welke suggesties er door de overige gebruikers worden gedaan. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt in persoonlijke als voor iedereen toegankelijke opmerkingen. Deze aanbevelingen kunnen worden samengevat door een select groepje specialisten, waarna de tabel wordt bijgewerkt. (Opletten dat helder blijft met welke versie organismen gedetermineerd worden.)

Overzichtsstructuur van de tabel inzichtelijk op het beeldscherm

Bij voorkeur een schema waarbij je de structuur van de tabel kan zien. De mogelijkheid om meteen naar een bepaald deel van de tabel (soort of soortengroepen) door te klikken en om te zien welke soorten er onder hangen. Bij voorkeur met een klikmogelijkheid waarbij de overeenkomende kenmerken van die soorten in volgorde van belangrijkheid zichtbaar worden.

Verbeterde kwaliteit van de foto's

Behoud van snelheid in het systeem

Mogelijkheid tot uitprinten

Opname matrix met kenmerken (al dan niet volledig gevuld)

Het moet een kennissysteem worden dat niet op commerciële basis berust

De toegang tot het product dient voor alle serieuze gebruikers kosteloos toegankelijk te zijn, alleen dan kan het als ontwikkeling van een kennissysteem slagen. De drempel van een ieder die iets kan bij dragen moet laag zijn (internetforum).

Het project zou begeleid moeten worden door een inhoudelijke werkgroep en een technische werkgroep. De mogelijkheden van een internettoepassing zouden uitgezocht moeten worden daar hier waarschijnlijk de hoogste potenties liggen.

3. Ingekomen stukken

Er zijn geen stukken ingekomen.

4. Opmerkingen notulen vorige vergadering

Geen opmerkingen.

6. Vervolg ringonderzoek

Het door Waterschap Groot Salland verzorgde ringonderzoek is afgerond. Hierbij is een compleet, door hen al gedetermineerd monster, aan de deelnemers voorgelegd.

Hans en Johan geven aan dat deze manier van werken relatief veel tijd kost maar tegelijkertijd wel als zinvoller ervaren wordt omdat er een goede doorsnede aan determinaties aan bod komen.

De resultaten zijn per monster uitgewerkt, waarbij opgemerkt wordt dat er niet naar gevonden aantallen gekeken is. De meeste problemen lagen van de determinaties lagen in onverwachte hoek.

Determinatie van *Planorbis planorbis* en *P. carinatus* leverde in een aantal gevallen problemen op. Het kenmerk van de kiel is niet altijd even duidelijk, er zou ook naar de mondrand gekeken moeten worden. Mieke geeft aan dat er ook nog een kenmerk met pukkeltjes is.

De opsplitsing van *Glossiphonia heteroclita* in *Alboglossiphonia heteroclita* en *A. striata* levert problemen op. De tabel die door Menno Soes uitgereikt is op de bloedzuigercursus is de beste tabel voor deze groep.

Ook wordt regelmatig *Erpobdella nigricolis* over het hoofd gezien. De meeste deelnemers geven aan deze vaak al in het veld te determineren en hiervan een aantekening te maken. In alcohol kan door het kopdeel wat plat te drukken de donkere tekening toch waargenomen worden.

Bythinia tentaculata en *B. leachii* leveren ook problemen op.

Barend geeft aan dat er ook een revisie gaande is van de *Micropsectra* tabel (deze is ook rondgezonden via de macrofaunahotmail).

Als laatste vraagt om reacties met betrekking tot deze nieuwe opzet van het ringonderzoek. Alle deelnemers waren vol lof voor de organisatie en de uitwerking van het hele onderzoek. Het wordt als zeer leerzaam en nuttig ervaren. Als nadeel werd de toch wel iets hogere tijdsinspanning genoemd die deze opzet vergt. Uiteindelijk was een ieder enthousiast om het volgend jaar op een vergelijkbare wijze uittevoeren. Hans geeft nogmaals aan dat iedereen welkom is om de verschillen tussen de verschillende determinaties te komen vergelijken. Een mogelijkheid hiervoor is het volgende PHM overleg.

Jan de Rooij geeft aan dat bij het recent gehouden symposium "kwaliteitsborging in de Hydrobiologie" bleek dat er in het door het RIZA georganiseerde ringonderzoek nauwelijks interesse was vanuit de waterschappen. De meeste waterschappen zien weinig meerwaarde in dit ringonderzoek omdat het te ver van de gangbare praktijk bij de waterschappen zou staan.

Tijdens dit zelfde symposium is ook de term "random stratified sampling" besproken. Op dit moment staat in de handleiding dat het kwaliteitselement volgens deze random stratified sampling methode bemonsterd dient te worden. Hoe deze bemonstering precies dient plaats te vinden staat nergens echt duidelijk beschreven maar de verwachting is dat dit niet goed zal aansluiten bij de huidige methodiek. Een verzoek aan allen om hier eens goed naar te kijken en eventuele kritiekpunten door te geven.

7. STAVAZA KRW

De presentatie die Barend gegeven heeft is bijgevoegd.

8. Specialistendagen

Mieke Moeleler: Vanuit het NAP overleg kwam de vraag of het niet mogelijk was cursussen gezamenlijk te organiseren zodat hier ook van meege profiteerd kan worden. Jan Klein antwoordt dat dit al eens eerder ter sprake is gekomen en dat dit vanwege capaciteitsproblemen niet door kan gaan. Wanneer er capaciteit over is is het echter mogelijk om collega's van het NAP uit te nodigen. Barend van Maanen voegt hieraan toe dat er behoefte is aan een landelijk overleg, eventueel zou dit onder de WEW vlag kunnen plaatsvinden. Hiervoor wordt een voorzet gedaan door Mieke door een gezamenlijk PHM-NAP overleg te plannen bij het RIZA

4 april 2006 cursus Chironomus (+Orthocladius/Cricotopus) Vallenduuk
Actie Miek Nooijen

Planning specialistendagen

2006 voorjaar Polypedilum workshop/determinatiedag Groot Salland
Actie Hans Hop Johan Mulder

2006 najaar Kevelarvencursus Alterra

2007 voorjaar Libellenlarven Jan Hermans
Actie Barend van Maanen en Bert Storm

2007? Terugkom dag kevelarven Barend van Maanen
Actie Barend van Maanen

9. Nieuwe literatuur

Hans Hop heeft het watermijten standaardwerk Viets 1936 in gescand en als PDF opgeslagen. Voor iedereen is hiervan een cd beschikbaar.

Barend van Maanen heeft een zeer interessant Russisch werk op het gebied van watermijten met name de afbeeldingen zijn waardevol. Hierna heeft Barend een mooie presentatie waarvan de literatuur in de onderstaande lijst is opgenomen, de powerpoint presentatie is ook bijgevoegd.

De lijst met nieuwe literatuur is:

Scheffer, M. & J. Cuppen, 2005. Vijver, sloot en plas.
Tiron, Baarn. 237p.
ISBN: 90-5210-543-X

Wilson, R.S. & L.P. Ruse, 2005. A guide to the identification of genera of Chironomid pupal exuviae occurring in Britain and Ireland (including common genera from northern Europe) and their use in monitoring lotic and lentic fresh waters.
Freshwater Biological Association,
Special Publication 13: 1-177. ISBN: 0-0900386-73-8.

Wood, T.S. & B. Okamura, 2005.

A new key to the freshwater Bryozoans of Britain, Ireland and continental Europe with notes on their ecology.
Scientific Publications of the Freshwater Biological Association 63: 1-113.
ISBN: 0-900386-72-X.

Neu, P.J. & W. Tobias (2004). Die Bestimmung der in Deutschland vorkommenden Hydropsychidae (Insecta: Trichoptera).
Lauterbornia 51:1-68

Neu, P.J. & W. Tobias (2004). Die Bestimmung der in Deutschland vorkommenden Hydropsychidae (Insecta: Trichoptera).
Lauterbornia 51:1-68

Moller Pillot, 2005. Invloed van inundatie van graslanden op terrestrische dansmuggen (Diptera: Chironomidae).
Nederlandse Faunistische Mededelingen 23: 113-123.

Interessant ecologisch verhaal, bruikbaar bij beheer en herinrichtingsprojecten. Kopie verkrijgbaar!
Hoek, T.H. van den & P. Verdonschot, 2005.

Distribution and ecology of *Aulodrilus japonicus* in the Netherlands (Oligochaeta: Tubificidae).
Nederlandse Faunistische Mededelingen 23: 103-112.
Determinatie van deze voor NL nieuwe soort.

Malicky, H. 2004. Atlas of European Trichoptera. Second edition. Springer, Dordrecht. Veel nieuwe (Zuid-Europese) soorten. Overige aanvullingen?

STOWA, 2006. Handboek Nederlandse Ecologische Beoordelingssystemen (EBEO-systemen). Deel A. Filosofie en beschrijving van de systemen. Stowa, Utrecht. 255p. Met CD-rom. Verkrijgbaar via Stowa.

Evers et al., 2005. Validatie en verdere operationalisering van de concept KRW-maatlatten voor de natuurlijke rivier- en meertypen. Royal Haskoning e.a., Den Bosch. 192p. Beschikbaar als PDF

Stur, E. & T. Ekrem, 2006. A revision of West Palaearctic species of the *Micropsectra atrofasciata* species group (Diptera: Chironomidae). Zoological Journal of the Linnean Society 146: 165–225. Beschikbaar als PDF

Elder, J.F. (2002). Capture récente en France de *Cymatia rogenhoferi* (Fieber, 1864) et description des stades juvéniles (Heteroptera, Corixidae). Bulletin de la Société entomologique de France 107(1): 43-49.

Kopie beschikbaar

10. Rondvraag

Maria de Wilde-Sanabria vraagt of er ervaringen zijn met de determinatie van *Hydroptila*. Barend van Maanen geeft aan dat de poppen wanneer deze goed ontwikkeld zijn gedetermineerd kunnen worden met een tabel voor de adulten. Het werk van Hans Malicky is hier geschikt voor.

Ook vraagt Maria of er vondsten bekend zijn van *Thias barbiger* vanuit meerdere kanten wordt aangegeven om deze ter controle door te sturen naar Harry Smit.

Frits Ebbens vraagt hoe bij andere waterschappen de verdeling sterk veranderd en kustmatig ten opzichte van natuurlijk ligt. Alleen in het Limburgse blijken zich wateren met een karakterisering "natuurlijk" te bevinden.

Ook vraagt Frits wie de chemische module van de nieuwe EBEOsystemen benut. Rivierenland blijkt doet dit door de gegevens te linken. Hans Hop maakt hiervoor een combinatiebestand waar alle biologische en fysisch chemische gegevens instaan. Hans zal hiervan een voorbeeld bestand versturen.

Marion Geerink vraagt nogmaals of er mensen zijn met oude pincetten, niemand heeft deze in overvloed. Een goed adres om deze te bestellen is www.vermandel.com.

Bijzondere vondsten, nieuw voor het beheersgebied:

Waterschap Rivierenland

de kever *Hydrochus ignicollis* in een wiel bij Arnhem

de kleine spinnende watertor *Hydrochara caraboides* in een sterk verlandende spoorssloot in de Betuwe

Parachironomus mauricii

Op een locatie waar pophuidjes van *Parachironomus mauricii* zijn aangetroffen, heb ik een aantal slakken verzameld. Het doorkweken van de larven is niet goed gelukt.

Van de verzamelde slakken bleek ongeveer de helft een larve van *P.mauricii* als bewoner te hebben. In sommige slakkenhuisjes zaten twee larven.

Vanaf de buitenkant kun je de larven niet zien zitten. De larven bevinden zich tussen het huisje en de slak met het lichaam meegedraaid met de winding van de slak.

Je kunt ze eenvoudig verzamelen door de gedode uit het huisje te trekken. De enigszins rode larve zie je meteen.

Of *Parachironomus varus* (mogelijk in huisjes van Physidae) ook in Nederland voorkomt, heb ik nog niet kunnen vaststellen.

Meldingen van vondsten gaarne aan mij doorgeven.

Henk Vallenduuk, buero.vallenduuk@home.nl

Biotaxonlijst Nederland: Hoe staat het met de macro-evertebraten:

Er zijn al enige tijd geen nieuwe taxa meer aan Taxabase toegevoegd. Dit komt niet omdat het werk stil ligt. Ik werk nog steeds dagelijks aan het bewerken van alle in gebruik zijnde taxa. Op dit moment werk ik aan de Chironomidae namenlijst. Bij deze namen is zoveel gebeurd door de eeuwen heen, ongelofelijk. Vele publicisten hebben maar namen en auteurs van elkaar overgeschreven zonder goed na te kijken, anderen hebben materiaal met elkaar geruild, en zich daarna vergist in wat wat was.

Saether heeft dit voor de Chironomidae uitgezocht. De echte liefhebbers kan ik zijn publicatie in Zootaxa 752, <http://www.mapress.com/zootaxa/> aanbevelen. Weliswaar beschik ik nu over veel gegevens maar daarmee zijn alle in gebruik zijnde namen nog niet herleidbaar naar de juiste naam. Dan is het nog een puzzel om uit te zoeken welke determinatieliteratuur te gebruiken is. Overigens kan ik niet van alle soorten uit de namenlijst betrouwbare determinatiewerken vinden....

Een groot deel van de lijst heb ik inmiddels doorgenomen met Henk Moller Pillot. Binnenkort gaan we ermee verder. We hebben goede oplossingen gevonden voor de vele "praktijktaxa".

Ik hoop half juli de Chironomidenlijst compleet te hebben. Dan zal deze ook geplaatst worden op de Domus site. Wil je meer weten over de namenlijsten dan kun je altijd via het Domus forum je vragen en opmerkingen kwijt. http://www.ecosys.nl/default_dom.htm

Myra Swarte

Einde mafanieuwsmail 65 van juni 2006